

סיפור הישרדותה של משפחתי כפי ששמעתי אותו פעמים רבות מפיו של

אבא שלי ניסים מנדל ז"ל

מאת אפרת יוגב

ההורים שלי ניסים ואסתר מנדל ז"ל חיו ביוגוסלביה בעיר פרשטינה שם היו מוקפים בבני משפחה וביהודים רבים וחיו יחד חיי קהילה טובים.

להורי היו אז רק שתי בנות, אחיותיי הבוגרות איילה ז"ל ומלכה שתבדל לחיים ארוכים וטובים.

לסבא שלי אברהם מנדל ז"ל ולאבא שלי היה עסק לממכר תבואה. במסגרת העסק היו להם עסקי מסחר עם מוסלמים רבים שחיו ביוגוסלביה. היחסים ביניהם היו טובים מאוד.

לפני שהנאצים הגיעו ליוגוסלביה, אבי כמדי יום בשעות הצהריים, סגר את דלת החנות והלך לנוח, כשבאחד הימים הוא שומע את שני העובדים שלו, שהיו מוסלמים, מתלחשים ומתכננים לרצוח את ראש העיר שגם הוא היה מוסלמי. הוא החליט ללכת ללשכת ראש העיר ולגלות לו את ששמע.

ראש העיר הקשיב לדבריו והבטיח לו לבדוק את העניין ואם יש אמת בדבריו הוא מבטיח לו שיפצה אותו על המעשה. ובאמת נמצא שיש אמת בדבריו ושני העובדים נלקחו ונענש

כשהנאצים הגיעו ליוגוסלביה יהודים רבים הביעו את רצונם להגר משם אבל בהוראת הגרמנים לא ניתנו להם אישורי הגירה.

אבי שזכר את הבטחתו של ראש העיר על פיצוי המגיע לו בא שוב ללשכתו וביקש אישורי הגירה עבור היהודים הרוצים בכך.

ראש העיר אמר לאבי שאין ביכולתו לעשות זאת מתוקף הוראה מפורשת של הגרמנים ואמר:

"לעיתים קרובות אני שוכח לסגור את חלון המשרד שלי ולנעול את המגירה בה נמצאת החותמת שלי בה אני מחתים אישורים כאלה ואחרים "

אבא שלי הבין את הרמז ובמשך כמה שבועות מדי לילה התגנב דרך החלון "ששכחו" לסגור והחתים אישורים עם החותמת שהייתה במגירה "ששכחו" לנעול .

כך באומץ ליבו ובזכותו הצליח להציל יהודים רבים. לימים אחד מהניצולים היה דוד של מי שהיה החתן שלו

כשהגרמנים כבר היו קרובים לעיר פרישטינה בה גרו קרובי משפחותיהם של הורי, וכשרבים מהיהודים נלקחו ברכבות למחנות בגרמניה הוא החליט להתגייס לצבא הפרטיזנים ואמא שלי עם שתי אחיותי הגדולות, סבא וסבתא שלי ברחו בתשלום כסף רב ובסיוע אנשים מוסלמים.

הם עשו הם דרכם בדרכים צדדיות בתוך יערות עבותים ללא מזון ללא חימום ובשלג עמוק שהגיע עד הברכיים.

בסוף המסע המייגע הגיעו לכפר נידח בה גרו רק משפחות מוסלמיות. אמא שלי, סבתא וסבא שלי התחזו למוסלמים כי המוסלמים כרתו ברית עם הנאצים ולכן בכפר הזה היה בטוח יותר.

אמי וסבתי לבשו בגדים כמו הנשים המוסלמיות, שירתו את הגברים בבית בו מצאו מחסה רחצו את רגליהם הגישו אוכל וסבא שלי עשה עצמו מתפלל כמה פעמים ביום כמוסלמי מאמין . ובחג הרמדאן הם צמו.

אחותי הגדולה, איילה ז"ל שהייתה אז בת 9, היתה רועת צאן. כל יום הובילה את העיזים למרעה כשהיא יחפה, מלאת כינים ורועדת מקור. כך חיו בכפר הזה כמעט שנתיים ימים כשהם משתדלים להסתיר את עובדת היותם יהודים. יום אחד מפקד המשטרה המקומית בא ואסר את סבא שלי כי מישהו מתושבי הכפר הלשין שהוא יהודי.

אבא שלי שהיה פרטיזן ועסק בפיצוצי מסילות ברזל וגשרים בהם הגרמנים השתמשו כדי להתקדם, עמד יום אחד בשער מחנה הפרטיזנים שהיה במעמקי היער, כשלפתע ראה אישה רוכבת על סוס רזה ועייף והיא חובקת תינוק בידיה ומתקדמת לכיוונו.

הוא עצר אותה ושאל אותה לאן פניה מועדות וכשענתה לו הוא אמר לה שבשעות החושך מסוכן להסתובב באזור הציע לה לישון במחנה נתן לה מעט לחם יבש שהיה בכיסו ולמחרת השכם בבוקר הסביר לה באילו דרכים ללכת ומאילו דרכים להימנע ונפרד ממנה.

כשהמלחמה הסתיימה אבא שלי הגיע לכפר המוסלמי בו משפחתו מצאה מחסה ולפני שהגיע לביתם החליט ללכת למספרה, לגלח את זקנו שגדל פרע, להסתפר ולהתרחץ ולנסות להיראות טוב יותר.

כשהספר מחזיק בידו את סכין הגילוח נכנסת לפתע אישה עם מפקד המשטרה המקומית, זה שאסר את סבא שלי בשל היותו יהודי, ובקול נרגש כשהיא מצביעה על אבא שלי אמרה: "זה האיש שסיפרתי לך שעזר לי והציל אותי." מסתבר שזאת האישה על הסוס אותה אבי פגש בשער המחנה ומפקד המשטרה שאסר את סבא, הוא בעצם אחיה.

כשהתבררו הפרטים המדויקים שיחררו את סבא שלי מהמאסר וכמובן שהאיחוד והשמחה במשפחת מנדל הייתה רבה מאוד.

לאחר שנה נולדה להורי בת נוספת אחותי גילה ולאחר כשנה וחצי נוספות נולדתי אני.

חצי שנה לאחר הולדתי עלתה כל משפחתי למדינת ישראל, בה הורי עבדו כל חייהם בחריצות רבה ובנו בית משפחה לתפארת.

כאן במדינת ישראל, נולדו להם נכדים ונינים ברוך השם. זהו סיפור משפחתי שיש בו אומץ וגבורה אהבת חינם ועזרה לזולת, תכונות אותן הנאצים יימח שמם לא הצליחו לדכא.

לאחותי מלכה יש בן ושמו ניר אלון והוא גר שנים רבות בגרמניה שם הוא אמן מוערך מאוד ומלמד אומנות. לפני כשנתיים הוא הגיע לפרשטינה עיר מגורי הורי שביגוסלביה והקים שם תערוכה עם המייצבים אותם יצר.

האישה שסייעה לו להקים את התערוכה היא ביתו של ראש העיר וכשנודע לה שהוא יהודי ומשפחתו חיה בעבר בעיר אמרה לו שיש להם בעירייה תיעוד של חיי הקהילה היהודית שחיה שם בעבר.

כמובן שהוא ביקש לראות את התיעוד ואיזו הפתעה הייתה לו כשמצא קטע כתוב בו מתואר סיפורו של אבא שלי (סבא של ניר) שהציל את ראש העיר מהתנקשות בחייו ועוד הערה כתובה שם: שיש לפצות את ניסים מנדל על מעשיו.

כך נסגר מעגל בו החל אבא שלי ניסים מנדל ז"ל והנכד שלו ניר אלון סגר בגאווה גדולה.

כי העושה טוב הטוב והתודה חוזרים אליו